

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miha Bizjak

Starševska regulacija otrokovih internetnih praks

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miha Bizjak

Mentorica: izr. prof. dr. Metka Kuhar

Starševska regulacija otrokovih internetnih praks

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Starševska regulacija otrokovih internetnih praks

Namen diplomskega dela je pokazati, kako starši regulirajo otrokovo uporabo interneta. Zanimalo me je tudi, kako na tem področju deluje starševska avtoriteta v slovenskih družinah. Za pripravo na kvalitativno raziskavo zato naprej teoretično predstavljam implementacijo in konstituiranje starševske avtoritete, nato pa tudi tehnike posredovanja staršev pri uporabi interneta in ugotovitve predhodnih študij o starševski regulaciji interneta v tujini. Raziskava je pokazala, da starši uporabljajo pozitivno in negativno regulacijo. Pri pozitivni starševski regulaciji interneta gre za instruktivno posredovanje pri uporabi medija, torej za spodbujanje in nahajanje starša v bližini, pri negativni regulaciji pa za starševske restriktivne tehnike posredovanja pri uporabi medija, kot so postavljanje pravil, nadzor, prepoved in oviranje uporabe ter sankcioniranje v primeru kršenja pravil. Na področju starševske regulacije otrokovih internetnih praks je starševska avtoriteta pripoznana in legitimirana s strani otrok, kljub temu da starši enostransko oblikujejo in postavljajo pravila uporabe interneta, ki jih nadzorujejo in ob ugotovitvi kršenja sankcionirajo.

Ključne besede: starševska avtoriteta, regulacija, internet.

Parental regulation of children's Internet use

The aim of this thesis is to bring up the parental regulation of children's Internet use. In connection to this area of work, I found it intriguing to verify how the parental authority functions/gets to be manifested in Slovenian families. To prepare the qualitative analysis I therefore start with explanation of the theory of implementation and constitution of parental authority. Further, I address the techniques of parental mediation of the Internet, as well as the findings of previous foreign studies on parental regulation of the Internet. The analysis shows that the parents use both, the positive and negative regulation. Within the positive parental regulation of media use, they apply the techniques of instructive mediation such as encouragement and parental presence, while in the negative parental regulation they apply restrictive mediation, using rule setting, vigilance, restriction and obstacle for using the Net, followed by the sanctions in the situations when the rules were bent. The parental authority in the area of parental regulation of child's Internet use is recognized and legitimized by children, hence the one-sided creation and rule setting by the parents who control the use of Internet, and punish if the rules are not respected.

Key words: parental authority, regulation, Internet.

KAZALO

UVOD	5
1 STARŠEVSKA AVTORITETA	7
1.1 STILI STARŠEVANJA	9
1.1.1 Avtoritarni stil starševanja.....	10
1.1.2 Avtoritativni stil starševanja.....	10
1.1.3 Permisivni stil starševanja.....	10
1.1.4 Neangažirani stil starševanja.....	11
2 STARŠEVANJE INTERNETNE GENERACIJE	12
2.1 REGULACIJA INTERNETA	13
2.2 STARŠEVSKA REGULACIJA INTERNETA	14
2.3 TEHNIKE POSREDOVANJA	15
2.3.1 RESTRIKTIVNO POSREDOVANJE	17
2.3.2 INSTRUKTIVNO POSREDOVANJE	18
2.4 STILI STARŠEVANJA IN TEHNIKE POSREDOVANJA PRI UPORABI INTERNETA	18
2.5 EU KIDS ONLINE	20
3 METODOLOGIJA	23
4 OTROKOVE INTERNETNE PRAKSE – splošne ugotovitve	24
4.1 Začetki uporabe interneta.....	24
4.2 Namen uporabe.....	25
4.3 Naprave z dostopom do interneta	26
4.4 Uporaba interneta v primerjavi s televizijo.....	26
5 STARŠEVSKA REGULACIJA INTERNETA V PRAKSI	27
5.1 Pravila in omejitve uporabe interneta	29
5.1.1 Omejitev časa preživetega na internetu.....	29
5.1.2 Dovoljenje za uporabo interneta.....	30
5.1.3 Prostor uporabe interneta.....	30
5.1.4 Dovoljene vsebine.....	31
5.1.5 Dovoljeni kontakti	31
5.2 Starševski nadzor	32
5.3 Internet kot orodje/sredstvo sankcioniranja	33
6 STARŠEVSKA AVTORITETA IN INTERNET	34
ZAKLJUČEK	37
Literatura	39
Priloge	44
Priloga A.1: Vodila za intervju s starši	44
Priloga A.2: Vodila za intervju z otrokom	45

UVOD

Značilnost modernih komunikacijskih tehnologij je njihova naraščajoča prisotnost v naših domovih (Oblak 2009, 41). Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je imelo v letu 2014 že 77 % slovenskih gospodinjstev¹ dostop do interneta, od tega 96,7 % gospodinjstev z vsaj enim otrokom. Dejstvo, da internet naglo postaja del vsakdanjega življenja, prejema vse več pozornosti, saj se zastavljajo vprašanja, vezana na dostopnost, naravo in kakovost uporabe, posledice otrokovega družbenega in izobraževalnega razvoja in uravnavanja med spletnimi priložnostmi in tveganji za otroka in njegovo družino (Livingstone in Bober 2006, 93).

Internet je razširil komunikacijski in družbeni značaj računalniške tehnologije in kot glavno spremembo v družine prinesel premik meje med družino in zunanjim svetom. Meje med zasebnostjo in javnostjo niso več jasno zarisane in prav mladi s pomočjo elektronskih medijev in računalniških omrežij najlažje te meje premikajo in se na ta način odpirajo svetu in obratno (Rener 2006; Oblak 2009, 2011). Internet tako v družinah vzbuja bojzani (pred vdorom v zasebnost, zmanjšanjem aktivnega časa med starši in otroki, zlorabami itd.) in ustrezna pogajanja o vlogah in pravilih njegove uporabe. Ta proces Bakardjieva (2005, 138) naziva kot mikro-regulacijo medija, ki vsebuje odločitve o problemu pozicioniranja, dostopa, (ne)zaželenih in prepovedanih dejavnosti pri uporabi interneta in razporeditev sredstev, vključno s časom, prostorom in pozornostjo. Vstop novih tehnologij v domove pa ni nekaj samoumevnega, ampak gre za načrtovano in preiščeno potezo. Pozicija računalnika v gospodinjstvu je na primer odvisna od namena uporabe računalnika in razpoložljivega prostora v domu. Računalnik, postavljen v posebni računalniški sobi pridobi čisto drugačno identiteto oziroma pomen v družini kot pa na primer računalnik, postavljen v otroško ali dnevno sobo. Nove komunikacijske tehnologije, še posebej internet, so namreč največkrat sprejeti s posebnim produktivnim namenom v mislih. V dom vstopajo predvsem kot delovna orodja in ne toliko kot objekti za razvedrilo ali kot povod za potrošniško blago (Bakardjieva 2005, 25). Poleg tega pa se morajo nove tehnologije v sferi doma

¹ Razlikovanje med pojmom družine in gospodinjstva je v demografski statistiki razmeroma novo in se uveljavlja šele v zadnjih desetletjih, saj zgodnje demografske študije med pojmom niso razlikovale, kar je bil odraz zahodnega privilegiranja moderne industrijske družbe (Rener 2006, 15). Statistične podatke za gospodinjstva navajam zgolj za ilustracijo razširjenosti dostopa do interneta in ne odražajo stanja v družinah, kot kohabitacija dveh ali več članov, ki jo bomo obravnavali v nadaljevanju.

razvijati tudi v povezavi z že prisotnimi »starimi mediji«, ki imajo utrjene vloge znotraj družinskih vsakodnevnih rutin. Zato se morajo nove pozicionirane tehnologije »dvojno artikulirati – najprej skozi umestitev v omenjene ritme in prakse družinskih članov, ki so povezani z vzorci uporabe drugih medijev, nato pa še skozi novosti, ki jih vpeljujejo kot novi udomačeni objekti.« (Oblak 2011, 27).

Koncept domestifikacije pomeni dvosmerni proces, v katerem potrošnik spremeni pomen in vpliv tehnologij in so v njem prizadeti družinska kultura in vzorci družinskih interakcij. Domestifikacija kaže na to, da se družine z dostopom do informacijskih in komunikacijskih tehnologij razlikujejo od tistih brez njih, ne le po dostopu do tehnologije, ampak tudi po družinski dinamiki (Mesch 2006, 120). Informacijske tehnologije in novi mediji ponujajo »elemente multikulturalnosti in globalnega internacionalizma in obveščajo o novih kulturah in življenjskih stilih, kar po eni strani razširja obzorja in osvobaja tradicionalnih nacionalnih ujetosti, po drugi strani pa povzroča nove stiske in ujetosti.« (Ule 2008, 191).

Pri medijih, kot sta televizija in radio, kjer se dostopnost do vsebin z lahkoto nadzira ali pa je lažje razumljen, so z raziskavami o vzgoji otrok že prepoznali tehnike posredovanja, ki se jih poslužujejo starši pri nadzoru nad uporabo teh dveh medijev. Vloga staršev je, tako kot pri drugih medijih, pomembna tudi pri reguliranju otrokove uporabe interneta. V mnogih primerih se starši niti ne zavedajo, da neustrezne otrokove internetne prakse, otroke izpostavljajo neprimernim spletnim vsebinam in drugim nevarnostim. Iz tega razloga raziskovalci poudarjajo pomen tehnik reguliranja otrokovih internetnih praks, ki so staršem v pomoč pri spopadanju s pastmi na spletu in ustrezno uporabo interneta.

Namen tega dela je ugotoviti, na kakšne načine slovenski starši regulirajo internetne prakse svojih otrok, saj je to pri nas slabo raziskano področje. Pri tem se bom v nadaljevanju osredotočil predvsem na to, kako se stili starševanja oziroma starševska avtoriteta odražajo v reguliranju otrokovih internetnih praks, pozornost pa bom namenil tudi morebitnim spremembam v komunikaciji znotraj družin, zaradi uporabe določenega stila reguliranja uporabe interneta. Na podlagi ugotovitev želim postaviti nekatere smernice za preprečevanje bojzani med starši pred novimi tehnologijami.

1 STARŠEVSKA AVTORITETA

»Otroštvo postaja vse bolj projekt, ki potrebuje skrben nadzor, stalen nadzor razvojnih stopenj in vodenje. Otrok postaja na nov način odvisno bitje, ki stalno potrebuje prisotnost odraslih oseb, ki definirajo, skrbijo, svetujejo, upravljajo s sedanjimi in prihodnjimi duševnimi in telesnimi potrebami otroka. To upravljanje traja, dokler traja odnos odvisnosti, in ta se pri otrocih neznansko daljša.« (Ule in Kuhar 2003, 59).

V zadnjih desetletjih so se sicer odnosi med starši in otroki spremenili, saj je kot posledica meta-procesa družbenih sprememb začela izginjati tradicionalna starševska avtoriteta z omejevalnim starševskim usmerjanjem in zahtevo po poslušnosti otrok, pojavljati pa se je začela vse večja demokratizacija odnosov med starši in otroki. Tako so splošna družbena demokratizacija, emancipacija žensk in pluralizacija družinskih oblik le del družbenih sprememb, ki so prispevala k manj formalnim, bolj odprtim odnosom med starši in otroki, ki se v vsakdanjem življenju odražajo v bolj odkritem izražanju čustev, pogostejšem fizičnem kontaktu med družinskimi člani in sprejemanju pravice do občasnega umika iz družinskih razmerij (Kuhar 2010b, 6). To postopno uravnoteženje moči je vzpostavilo pogajalska gospodinjstva, ki jih Kuharjeva opiše z Giddensovo tezo o demokratizaciji odnosov med starši in otroki, ki jim je pripisal lastnosti enakosti, medsebojnega spoštovanja, avtonomije in odločanja skozi komuniciranje (prav tam)

Avtoriteta staršev je torej pomembna značilnost odnosa med starši in otroki. Kuharjeva starševsko avtoriteto na preliminaren način definira kot gonilno silo v ozadju starševskega reguliranja, discipliniranja, včasih tudi manipulacije, otrokovega vedenja, ki izhaja iz asimetrije moči, ki je pripoznana in legitimirana s strani otrok (Kuhar 2010a, 231; Kuhar 2010b, 8). Starševska avtoriteta in način njenega izvajanja sta bistvena dejavnika določanja razmerja med samostojnostjo in povezanostjo družinskih članov (Ule 2008, 88). Ule pravi, da se odrasli dokaj samodejno, v skladu s svojimi sposobnostmi in izkušnjami, odločajo o tem, koliko daleč bodo poskušali vsiliti svoje predstave svojim otrokom in koliko prostora bodo pustili odraščajočim otrokom za vodenje samega sebe (prav tam). Glede na psihoanalitske pristope, »otroci staršem podelijo legitimnost avtoritete iz libidne težnje po varnosti, sprejetosti, ljubezni« (Kroflič v Kuhar 2010a, 231). Kljub temu pa imajo starši, kot pravni

skrbniki, legitimno avtoriteto in formalno moč nad otroki, kar pomeni, da starševska avtoriteta po eni strani ni odvisna od otrokove zmožnosti racionalizacije pravil in ta enostranskost lahko obstaja tudi po otrokovem doseganju avtonomije (Kuhar 2010b; 2010a).

Spoznanja pedagogike, razvojne psihologije in sociologije so si enotna v tem, da se starši pri usmerjanju otrok vse manj lahko zanašajo na tradicionalne, avtoritarne, ukazovalno-nadzorovalne oblike avtoritete. Znotraj družin, kjer je avtoriteta ohranjena, se ta vzpostavlja s pomočjo alternativnih, komunikacijskih sredstev, skozi vzajemno spoštovanje, pogajanja in pri poznavanju odnosov moči (Kuhar 2010b, 7). Mikropolitika moči znotraj družin dela starševsko avtoriteto spremenljivo in gibljivo. Kuharjeva v svoji raziskavi² (2010b) ugotavlja, da imajo otroci precejšen vpliv na konstitucijo in manifestacijo starševske avtoritete, in da asimetrija moči v odnosu moči med starši in otroki vztraja, saj starševska avtoriteta obstaja tudi tam, kjer se zdi nevidna, prikrita ali zamolčana. Delo okrog avtoritete vključuje nenehna stalna prilagajanja in sporazume, mikropolitika moči v družinah pa vzdržuje njen nenehni tok in jo dela fluidno (Kuhar 2010b, 21). Asimetrija moči in njeno vzajemno pripoznanje sta bistvena za starševsko avtoriteto, ki je lahko »...vzpostavljena, z obeh strani, na posvetovalen ali prisilen način, vendar pa v obeh primerih potrebuje legitimacijo in je vedno vzpostavljena kot skupni produkt družinskih odnosov.« (prav tam).

Ključne faze manifestacije avtoritete staršev so: razvoj, uveljavljanje, implementacija in legitimacija pravil staršev. Pri empirični konceptualizaciji starševske avtoritete je torej treba upoštevati:

- otrokovo sodelovanje v razvoju vsebine in obsega pravil,
- načina uveljavljanja pravil, zahtev in pričakovanj oziroma odprtost avtoritete staršev za pogajanja,
- nadzorovalna sredstva uporabljena za implementacijo pravil in vrste sankcij v primeru kršenja teh,
- otrokove reakcije na zahteve in ukrepe avtoritete. (Kuhar 2010a, 233).

Starševska avtoriteta je tako produkt družinske komunikacije, ki se nenehno gradi v procesu interakcije med staršem in otrokom v določenem družbenoekonomskem

² Kvalitativna raziskava o delovanju starševske avtoritete v slovenskih družinah z adolescenti in post-adolescenti, v kateri avtorica ugotavlja delovanje starševske avtoritete na področjih šolskega dela/uspešnosti otrok in sodelovanja pri gospodinjstkih opravilih.

kontekstu. Da postane legitimna in institucionalizirana v vsakdanjem življenju, mora biti odnosna in zahteva aktivno vključenost otroka (Kuhar in Reiter 2013, 147). Seveda pa otrokovo pripoznavanje avtoritete ne pomeni, da ji mora brezpogojno slediti, enako kot otrokovo iskanje mej ne pomeni zanikanja avtoritete. Gre za otrokov prispevek k njenemu stalnemu razvoju in reviziji. Za ohranitev starševske avtoritete kot legitimne dimenzije družinskih odnosov, mora ta postati del družinske rutine pogajanj o pravilih in prispevkih (Kuhar in Reiter 2013, 148).

1.1 STILI STARŠEVANJA

Vloga staršev v kontekstu vse večjega dostopa do interneta postaja vedno bolj pomembna (Bakardjijeva 2005; Livingstone 2005; Livingstone in Helsper 2008; Valcke in drugi 2011). Na otrokovo uporabo interneta se lahko vpliva na različne načine, med drugim tudi s stilom starševanja v zgodnjem otroštvu. V stilih starševanja pa se avtoriteta staršev odraža različno.

V raziskavah razvojnje psihologije starševske avtoritete dominira klasifikacija stilov starševanja avtorice Diane Baumrind (Eastin in drugi 2006, 487). Baumrind (1966) prvotno definira tri stile starševanja: avtoritarni, avtoritativni in permisivni. Avtoriteto definira kot »osebo, katere strokovnost ji omogoča določanje vedenjske alternative drugi osebi, alternative pa sprejemata oba« (Baumrind 1966, 887). Baumrindino prvotno tipologijo dopolnita Maccoby in Martin (1983), ki starševske stile definirata skozi razpoznavo dveh dimenzij: odzivnost ali toplina staršev in zahtevnost ali nadzor staršev (Eastin in drugi 2006; Kuhar in Reiter 2013; Ihmeideh in Shawareb 2014). Odzivnost staršev se nanaša na stopnjo, do katere so starši topli, emocionalno povezani z otrokom, izražajo podporo, in koliko svobode in odločanja dopuščajo otrokom, pa tudi kakšno argumentacijo uporabljajo pri discipliniranju, in koliko popuščajo pri zahtevah in potrebah otroka. Pri zahtevnosti staršev pa gre za stopnjo, do katere spodbujajo strukturo v življenju svojih otrok, nadzirajo odnos z otrokom, sprejemajo njegovo vedenje in dejavnosti, uporabljajo trdno in konsistentno disciplino, postavljajo visoke zahteve in se verbalno soočajo z neposlušnostjo (Kuhar 2010a, 229). Z upoštevanjem dimenzij zahtevnosti/nezahtevnosti in odzivnosti/neodzivnosti lahko identificiramo štiri stile starševanja (Eastin in drugi 2006; Ule 2008; Ihmeideh in Shawareb 2014):

1.1.1 Avtoritarni stil starševanja

Avtoritarni starši imajo visoke zahteve pri spoštovanju zapovedi in pravil, so pa nizko odzivni in neobčutljivi na potrebe otrok. Zahtevajo poslušnost in brezkompromisno kaznujejo neposlušnost, brez pogovora. Ne kažejo topline in ljubezni do otrok, včasih so celo videti sovražni do njih (Ule 2008, 89). Otroci vzgajani s tem stilom imajo zelo malo ali pa nimajo svobode.

Starši z avtoritarnim stilom starševanja nadzirajo celotno otrokovo uporabo interneta in točno vedo, kaj otrok počne na spletu. Od otroka pričakujejo, da bo sledil njihovim navodilom glede uporabe interneta brez dodatnih vprašanj. Postavljajo stroga pravila glede časa, preživetega na spletu, otroka kaznujejo za vsako kršitev pravil in so prepričani, da sami najbolje vedo, katere so najboljše in najbolj primerne vsebine na spletu (Ihmeideh in Shawareb 2014, 418).

1.1.2 Avtoritativni stil starševanja

Starši so visoko odzivni in visoko zahtevni. Imajo tudi dosledna pravila in določijo posledice, če jih otrok ne izpolnjuje. Vedno razložijo razloge za pravila in pričakovanja in so odprti za razpravljanje z otroki (Ule 2008, 89). Avtoritativni starši so veliko bolj demokratični. S tem stilom starševanja skušajo starši svojim otrokom nuditi podporo, spodbujanje in model primerne obnašanja. Starši imajo za svoje otroke jasna racionalna pričakovanja in utrjujejo njihove posebne kvalitete.

Starši, ki uporabljajo ta stil starševanja, definirajo pravila uporabe interneta in se odprto pogovarjajo z otrokom, kako ga uporabljati. Otrokom dajo smernice uporabe in se z njim pogovarjajo o morebitnih nevarnostih in pasteh. Otroka spodbujajo k pogovoru o njegovih izkušnjah na spletu. Njihovo stališče o uporabi interneta je pozitivno, saj ga vidijo kot orodje, ki omogoča razvoj njihovih otrok (Ihmeideh in Shawareb 2014, 422).

1.1.3 Permisivni stil starševanja

Permisivni starši so popustljivi v zapovedih, nadzoru in relativno visoko odzivni. Imajo samo nekaj jasnih pričakovanj glede otrokovega obnašanja in jih redko kaznujejo. Disciplina in nadzor naj bi poškodovala otrokove zdrave možnosti po

razvoju kreativnosti in samoizražanja, zato verjamejo, da otroci potrebujejo brezpogojno ljubezen, obdajajo jih s toplino in puščajo veliko svobode (Ule 2008, 89).

Kljub temu, da gre za stil z visoko odzivnostjo, permissivni starši puščajo popolno svobodo svojim otrokom pri uporabi interneta in ne postavljajo pravil, oziroma ne regulirajo načina uporabe interneta. Permissivni starši so pogosto mnenja, da je internet varen za njihove otroke, vendar kljub temu lahko namestijo programsko zaščito za omejevanje dostopa do neželenih spletnih vsebin in na ta način zaščitijo svojega otroka pred spletnimi nevarnostmi (Ihmeideh in Shawareb 2014, 422). Običajno se ne pogovarjajo z otrokom o njegovih izkušnjah uporabe interneta, jih zaradi uporabe ne kritizirajo in sprejemajo otrokove internetne prakse (Ihmeideh in Shawareb 2014, 420).

1.1.4 Neangažirani stil starševanja

Starši z nevpletenim vzgojnim stilom so nezahtevni v obeh dimenzijah. Značilno je, da so nezahtevni, v otroka pa vložijo malo časa in čustev. Od svojih otrok pričakujejo malo, redko postavljajo jasna pravila ali meje in jih redko kaznujejo. Kažejo malo ljubezni ali skrbi za otroke (Ule 2008, 89).

Neangažirani starši puščajo svoje otroke same, ko uporabljajo internet in se v tem času z njimi ne pogovarjajo in jim ne razlagajo, kaj naj počno na spletu, saj za to nimajo časa. Značilno je, da ignorirajo otrokova vprašanja glede težav, s katerimi se sooča na internetu (Ihmeideh in Shawareb 2014, 420).

Stili starševanja se razlikujejo glede na družinsko strukturo. Družino v ožjem smislu razumemo kot dve ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezani s starševskim razmerjem (Rener 2006, 15), kar pomeni, da v nadaljevanju obravnavam tako enostarševske kot dvostarševske družine. Čeprav so raziskave pokazale, da ima struktura družine pomembno vlogo za otroka, stil starševanja vpliva, ne glede na prednosti posameznih stilov, in je še naprej glavni dejavnik uspešnega delovanja družine in dobrobiti otroka (McFarlane in drugi v Eastin in drugi 2006, 488). Tako Eastin in drugi (2006, 488) kot Ule (2008, 91) navajajo, da se je v različnih raziskavah kot tisti z najbolj ugodnimi rezultati pokazal avtoritativni stil starševanja. Avtoritativno vzgojeni adolescenti se nagibajo k neodvisnosti, so samozavestni, kreativni, družabni in akademsko uspešni. Adolescenti

ob avtoritarnem starševskem stilu stremijo k odvisnosti, pasivnosti, so manj samozavestni, slabše socialno prilagojeni. Tisti, ki odraščajo v družinah s permisivno vzgojo so pogosto nagnjeni k nezrelosti in neodgovornosti, medtem ko so tisti iz družin z neangažiranim starševskim stilom pogosteje impulzivni (prav tam).

2 STARŠEVANJE INTERNETNE GENERACIJE³

Že v sredini 90-ih je računalnik s prihodom interneta spremenil svoj simbolični pomen iz mehanične naprave v komunikacijski medij, ki se mu pripisuje različne pomene (Oblak Černič in Kuhar 2014, 130). V zadnjem desetletju pa so se osebnemu računalniku pridružile tudi druge naprave, ki omogočajo povezavo z internetom in s tem uporabo novih medijev za delo, šolo, študij, nove oblike zabave in preživljanja prostega časa doma.

V okviru doma in družine internet, predvsem staršem, kljub svoji razširjenosti in pomembnosti kot novo komunikacijsko orodje, predstavlja določeno stopnjo zaskrbljenosti, predvsem zaradi možnosti dostopanja in soočanja z neprimernimi vsebinami (Ihmeideh in Shawareb 2014, 414). Starši vedno težje nadzorujejo uporabo in dostopanje do spleta, saj so gospodinjstva že davno preseгла več kot en računalniški zaslon v dnevni sobi. Obenem so se s prihodom interneta odprla nova vprašanja glede avtoritete, avtonomije, zaupanja, tveganja in povezovanja (Clark 2011, 325). Otrokom je treba z odraščanjem podeljevati vse več avtoritete v procesu sprejemanja odločitev, hkrati pa so potrebna nenehna pogajanja stalno spreminjajočih se zahtev otrok, katerih vrstniki postavljajo merila o primernosti in nujnosti uporabe določenih medijev (Livingstone v Clark 2011, 325).

Več študij je pokazalo (Mesch 2006; Eastin in drugi 2006; Lee in Chae 2007; Bakardjieva 2005), da so se z vstopom interneta v domove družinski odnosi in prakse do določene mere spremenili. Bakardjieva kot glavno spremembo pri starševanju navaja, da je internet predvsem materam naložil dodatno področje pri razvoju njihovih otrok, ki ga morajo varovati (2005, 156), kar pomeni, da je nova informacijska tehnologija prinesla predvsem »več dela za matere«. Materinstvo je z

³ V angleščini se uporablja izraz 'Internet Parenting', tudi 'Parenting the Internet', kaj pa ga je težko in nesmiselno dobesedno prevesti v slovenščino, saj bi izgubil na pomenu. Zato sem odločil za uporabo izraza internetna generacija, ki označuje generacijo rojeno v času hitrega napredka informacijsko-komunikacijskih tehnologij, v strokovni literaturi imenovana tudi generacija Z, e-generacija, net generacija...

vstopom interneta v domove postalo bolj kompleksno in zahtevno, saj so bile s strani mater zahtevane določene tehnološke kompetence in znanja o mediju (Bakardjieva 2005, 156). Kot glavno spremembo, ki jo je prinesel internet, Mesch omenja spremembo oziroma premik meje med družino in zunanjim svetom (2006, 123), oziroma bolje rečeno spremembo meje med javno in zasebno sfero. Pri čemer družinski čas razume kot osrednjo dimenzijo vzpostavljanja in ohranjanja meja družine od zunanjega sveta (prav tam). Več časa preživetega z družino prispeva k manjši verjetnosti konfliktov, saj skupne aktivnosti prispevajo k večji povezanosti družine. Vpliv interneta na družinski čas je zato treba gledati ločeno od njegovega vpliva na komunikacijo v družini. Internet sicer lahko zmanjša čas preživet z družino, vendar gre ponavadi bolj za pasivni čas in ne za aktivnega, za katerega se smatra komunikacija znotraj družine (Lee in Chae 2007, 643). Vpliv interneta je odvisen predvsem od tega, kaj otroci počnejo na spletu in v kakšne namene ga uporabljajo. Kot posledica tega pa se je izkazala pomembnost starševanja in uporaba različnih tehnik posredovanja, ki jih starši uporabljajo pri vzgoji svojih otrok.

2.1 REGULACIJA INTERNETA

Vsak sistem nadzora nad vsebino interneta predstavlja kršitev pravice posameznika do svobodnega izražanja in takšna pravica je absolutna in ne more biti klasificirana brez nepopravljive škode za civilno svobodo v svobodni družbi. Vendar pa bi morale biti vse pravice klasificirane, saj absolutne pravice ogrožajo druge pravice. Neomejena pravica do svobode izražanja tako, med drugim, ogroža pravico otrok do zaščite pred zlorabami ali nadlegovanjem in vse bolj razširjenim nasiljem.

Avtorji, ki napadajo trditve, da nove komunikacijske tehnologije vzpostavljajo nove oblike kriminala, so hkrati kritični tudi do pozivov za regulacijo interneta in s tem za spremembo zakonodaje (Oswell 2008, 474). Slovenska zakonodaja posebej ne ureja področja interneta, vsaj kar zadeva varovanja otrok. Prek svojega organa pa z zakonom »spodbuja ohranitev odprtega in nevtralnega interneta«⁴ (Zakon o elektronskih telekomunikacijah, Uradni list RS št. 109/2012). Evropska komisija je bila s prihodom interneta mnenja, da se je treba izogibati pretirano nepremišljenim

⁴»Nevtralnost interneta je načelo, po katerem se vsak internetni promet po javnem komunikacijskem omrežju obravnava enakovredno, to je neodvisno od vsebine, aplikacij, storitev, naprave, vira in cilja komunikacije.« (Zakon o elektronskih telekomunikacijah, Uradni list RS št. 109/2012).

novim zakonodajam, in da je najbolj pomembno večje sodelovanje med različnimi nacionalnimi vladami, organi pregona in kulturami v Evropski uniji (Oswell 2008, 474). Namesto iskanja vseevropske formalne regulativne strukture v zvezi z nezakonitim vsebinam, je Evropska komisija priporočila poteze v smeri večje samoregulacije industrije in večje starševske odgovornosti pri regulaciji internetnih praks svojih otrok doma (prav tam). Poleg tega evropska strategija ustvarjanja interneta prijaznejšega za otroke spodbuja in podpira programe, kot je v Sloveniji Center za varnejši internet⁵, cilj katerega je med drugim pospeševanje pobude za samoregulativo na tem področju in vključevanje otrok v ustvarjanje varnejšega spletnega okolja.

Ker novi mediji in nova komunikacijska okolja postajo za oblast vedno težja za urejanje, doslej zasebne dejavnosti staršev postajajo vse bolj pomembne v okviru javnih politik, zlasti tistih, ki se ukvarjajo z zaščito otrok pred nevarnostmi medijev (Livingstone in Bober 2006; Oswell 2008). Zaskrbljene javnosti vse bolj pogosto opozarjajo na morebitna tveganja in nevarnosti in spodbujajo razprave o tem, kako urediti ali omejiti otroški dostop in uporabo interneta. Dejstvo, da internet hitro postaja del vsakdanjega življenja, je tako pritegnilo veliko pozornosti, pojavljajo pa se vprašanja glede dostopa, narave in kakovosti uporabe, posledice za socialni in izobraževalni razvoj otroka in ravnotežja med spletnimi priložnostmi in tveganji za otroke in njihove družine (Livingstone in Bober 2006, 93). Breme regulacije interneta in njegove varne uporabe za otroke je tako padlo predvsem na starše in izobraževalne institucije. Moderna družina je postala vse bolj pozorna na dobrobit otroka, kar lahko označimo kot odgovorno starševstvo ali zaščitniško otroštvo (Oblak Černič in Kuhar 2014, 131), raziskovalci pa so postali pozorni na starševska prizadevanja za omilitev negativnih učinkov medijev.

2.2 STARŠEVSKA REGULACIJA INTERNETA

Pri regulaciji uporabe medijev se starši soočajo s številnimi izzivi. Ti vključujejo vedno večjo prisotnost medijev doma, predvsem v otroških spalnicah in vedno bolj zapletene medijske in komunikacijske tehnologije. Posebej za nove medije

⁵Center za varnejši internet ponuja tri storitve: Safe.si točko osveščanja o varni rabi interneta in novih tehnologij; Tom svetovalno linijo za težave na spletu in Spletno oko, ki omogoča anonimno spletno prijavo nezakonitih spletnih vsebin - posnetkov spolne zlorabe otrok in sovražnega govora.

pa lahko pomanjkanja tehničnega znanja ovira izvajanje starševskega nadzora uporabe (Livingstone in Bober 2006, Livingstone in Helsper 2008).

Za razumevanje regulacije medijev doma je treba upoštevati družinsko situacijo. Družina je namreč več kot le vsota njenih članov in upoštevati je treba tudi vlogo in odnose med posamezniki. Odnosi se lahko analizirajo v smislu njihovih glavnih sestavnih delov: dejavnosti, virov zadovoljstva, predpisov, potrebnih veščin, konceptov, prepričanj in moči. Povezavo med stopnjami kulturnih prepričanj, vrednot, bojzani in družinskimi vsakodnevnimi praksami pa je možno najti v simbolnem, socialnem in praktičnem pogajanju staršev z otroki glede pravil in vlog (Livingstone 2007, 923). Družinsko situacijo uporabe medijev tako lahko definiramo na dva načina: materialistično, skozi odločitev o nakupu in pozicioniranju medijev; in simbolično, skozi vzpostavljanje pravil in praks uporabe teh medijev (Livingstone 2007, 925). Zaradi vse večje razsežnosti medija, kot je internet, se v nadaljevanju osredotočam predvsem na drugi simbolični vidik družinske situacije, torej na starševske zapovedi, pravila, prepovedi in nadzor nad uporabo interneta. Starši, kot najbolj vplivni subjekti v razvoju in socializaciji otrok, nosijo primarno odgovornost za usmerjanje otrokovega vedenja pri uporabi medijev, in tako iščejo ravnotežje med izobraževalnimi in družbenimi prednostmi uporabe medijev in negativnimi učinki, ki jih ima lahko določena vsebina ali medijsko posredovan kontakt na otrokovo obnašanje, odnos ali varnost. V strokovni literaturi se v zvezi s starševsko regulacije medijev pogosto omenjajo tehnike posredovanja⁶ oziroma t. i. teorija starševskega posredovanja.

2.3 TEHNIKE POSREDOVANJA

Teorija starševskega posredovanja predpostavlja, da starši uporabljajo različne medosebne komunikacijske strategije v svojih poskusih posredovanja in zmanjševanja negativnih efektov medijev na življenja svojih otrok. Teorija prav tako predpostavlja, da ima komunikacija o medijih med starši in otroki pomembno vlogo pri socializaciji

⁶V angleški strokovni literaturi se uporablja izraz "Mediation" (Mediation techniques, Parental mediation...), v slovenščini bi sicer kot prevod lahko uporabili besedo "mediacija", kot sta to storili Lobe in Muha (2011), vendar pa ima izraz mediacija v slovenskem kontekstu zelo specifičen pomen in rabo, predvsem v pravu - podpora oziroma posredovanje strokovnjaka ali vrstnika v konfliktih med dvema (ali več) osebama oziroma stranema. Zato kot boljši prevod in rabo predlagam in v nadaljevanju uporabljam izraz "posredovanje", torej tehnike posredovanja, starševsko posredovanje ipd.

otrok v družbi (Clark 2011, 325). Starševsko posredovanje tako obenem izhaja iz procesov družinske dinamike in otrokove socializacije, in tako prispeva k oblikovanju družinskih vrednot, praks in medijske pismenosti (Livingstone in Helsper 2008, 582). Starševsko posredovanje otrokove uporabe interneta se torej lahko opredeli kot strategije regulacije, s katerimi starši poskušajo maksimirati koristi in zmanjšati otrokova tveganja zaradi uporabe interneta. Starševsko posredovanje otrokove uporabe interneta je podprto s starševskimi strategijami, tehnikami in praksami vzgoje otrok in se ravna po vrednotah in stališčih staršev (Kirwil in drugi 2009, 396).

V zadnjih 50. letih je bilo veliko pozornosti usmerjenih na starševsko posredovanje pri televiziji, kjer so zadnje raziskave pokazale pozitivno povezavo med posredovanjem in vedenjskim izidom kot je nasilje (Nathanson v Eastin in drugi 2006, 488). Starševsko posredovanje je torej koncept, ki je bil uporabljen v raziskavah medijev, da bi razumeli proces vpliva televizije v odnosu do občinstva in vedenja. Zaradi različnih tehnik starševskega posredovanja so posamezniki različno izpostavljeni medijskim vsebinam, ki lahko vplivajo na njihove odnose in vedenje. Model predpostavlja, da ta učinek poteka preko interventnih spremenljivk, tako da je obseg gledalčevega sprejemanja odnosov in vedenja predstavljenega skozi medije odvisen od starševstva, ki vpliva na to, kako bo otrok informacije sprejel, obdelal in jih posvojil (Mesch 2009, 388).

Eastin in drugi (2006) v svoji študiji povežejo starševske stile s strategijami posredovanja v kontekstu uporabe interneta in identificirajo tri tehnike posredovanja:

- Posredovanje dejstev - usposablja otroka s tehničnim znanjem o produkciji vsebin značilnih za mnogo programov medijske pismenost, kar omogoča otrokom osredotočanje na vsebino in razlikovanje med fantazijo in realnostjo. Na splošno so raziskave posredovanja na osnovi dejstev pokazale, da omogoča otrokovo splošno razumevanje vsebine in njihov razvoj sposobnosti kritičnega branja medijskih tekstov, ne pa tudi sposobnosti v borbi proti stereotipom in nasilnim vsebinam (Eastin in drugi 2006, 489).
- Evalvacijsko posredovanje⁷ - tovrstno tehniko posredovanja razumemo kot starševsko pripravljeno za odprto razpravo o vprašanih, povezanih z uporabo interneta, vrednotenje vsebine in skupno oblikovanje pravil glede

⁷Na področju raziskovanja televizije so evalvacijsko posredovanje ločevali na dve podvrsti; posredovanje s skupnim gledanjem televizije, ki je bilo razumljeno kot fizična prisotnost starša ob gledanju televizije, ponavadi zaradi skupnih vsebinskih interesov, in interpretacijsko posredovanje, ki je pokazalo, da razprava med otrokom in staršem zniža nezaželene učinke televizije (Eastin in drugi 2006, 490).

časa za uporabo interneta in spletnih mest, ki so ali niso dovoljena. Prav tako pa ta tehnika vključuje pozicioniranje računalnika v skupnem prostoru, ki omogoča staršem, da uporabljajo internet skupaj s svojimi otroki in njihovo takojšnjo dostopnost za vprašanja (Mesch 2009: 389).

- Omejitveno posredovanje – v kolikšni meri obstajajo pravila glede časa in vrste programa, ki ga otroci lahko gledajo (Nathanson 2001a v Eastin in dr. 2006: 491). Omejitveno je predvsem zato, ker ne vključuje aktivnega sodelovanja otrok, ampak gre izključno za odločitev staršev. V kontekstu uporabe interneta jo lahko razumemo kot uporaba elektronskih naprav oziroma programov, ki omejuje dostop do vsebin in spletnih strani, za katere starši želijo, da jim njihovi otroci ne bi bili izpostavljeni.

Kirwil in drugi (2009, 395) na podlagi predhodnih raziskav⁸ identificirata dve splošni strategiji starševskega posredovanja otrokovih internetnih praks: restriktivno/omejitveno posredovanje in instruktivno/svetovalno posredovanje.

2.3.1 RESTRIKTIVNO POSREDOVANJE

Restriktivno posredovanje se nanaša na regulacijo otrokove uporabe medijev skozi oblikovanje in postavljanje pravil. Pri postavljanju pravil uporabe lahko starši prepovejo uporabo, ali omejijo izpostavljenost npr. določenim nasilnim ali seksualnim vsebinam, ali pa interakcijo z določenimi uporabniki ali internetnimi skupnostmi (Kirwil 2009, 395). Restriktivno posredovanje tako vsebuje:

- tehnično omejevanje uporabe z uporabo za to namenjene programske opreme. Programska oprema dovoljuje otroku dostop do le točno določenih spletnih vsebin, oziroma s pomočjo določenih filtrov otroku onemogoča dostop do neprimernih vsebin in spletnih strani,
- starševski aktivni nadzor in preverjanje obiskanih spletnih strani in preverjanje otrokove elektronske komunikacije (e-pošta).⁹,
- omejevanje interakcije in postavljanje pravil, kot je na primer prepoved družbene interakcije na spletu, prepoved uporabe interneta, časovno

⁸ glej Kirwil in drugi (2009): Parental mediation of children's internet use in different European countries.

⁹ Livingstone in Bober (2006) opozarjata, da je bil tovrstni nadzor dolgo časa priporočen staršem kot nevsiljiva strategija reguliranja uporabe interneta, v zadnjem času pa ga je doletela kritika morebitnega kršenja otrokove zasebnosti.

omejevanje uporabe, dovoljen prostor uporabe, prepoved določenih vsebin, prepoved igranja spletnih iger, pravila glede uporabe spletnih pomenkov, prenašanja vsebin (Livingstone in Helsper 2008, 583–589).

2.3.2 INSTRUKTIVNO POSREDOVANJE

Instruktivno ali svetovalno posredovanje je strategija aktivnega starševskega posredovanja in se nanaša na starševsko aktivno prizadevanje k interpretaciji in prevajanju medijskih vsebin in sporočil svojim otrokom (Kirwil in drugi 2009, 395). Starši z uporabo te tehnike otrokom namenjajo čas za pogovor o uporabi interneta in so prisotni ob otroku (ob zaslonu ali vsaj v istem prostoru), ko uporablja internet in z njim istočasno komunicirajo in komentirajo posamezne teme (Livingstone in Helsper 2008, 589). To svetovalno oziroma socialno strategijo mediacije uporabljajo predvsem starši, ki tudi sami pogosto uporabljajo internet in imajo zadostno znanje o tem mediju (Kalmus in drugi 2013, 3).

2.4 STILI STARŠEVANJA IN TEHNIKE POSREDOVANJA PRI UPORABI INTERNETA

Eastin in drugi (2006, 497) so v svoji raziskavi ugotovili, da ima stil starševanja velik učinek na uporabo skoraj vseh tehnik posredovanja. Avtoritativni starši uporabljajo evalvacijsko in omejitveno posredovanje bolj kot avtoritarni in neangažirani starši, pri čemer slednji ti nikoli časovno ne omejujejo dostopa do interneta. Z internetom se je pojavila tudi nova oblika omejitvene tehnike posredovanja, tj. blokiranje dostopa do določenih spletnih vsebin, ki pa se je prav tako največ poslužujejo avtoritativni starši, sledijo pa jim avtoritarni in neangažirani (prav tam). Podobno ugotavlja tudi Rosen (2007, 217), ki pravi, da je najbolj verjetno, da bodo avtoritativni starši uporabljali tehniko posredovanja interpretacije in omejevanja pri uporabi interneta. Dodaja še, da je avtoritativni stil starševanja povezan z nižjo otrokovo možnostjo izpostavljanja tveganjem na spletu.

V študiji Eastina in drugi (2006) se je izkazalo, da prostor, v katerem se nahaja dostop do interneta, vpliva le na čas, ki ga otroci preživijo na spletu, ne vpliva pa na sam stil

starševanja oziroma uporabljene tehnike posredovanja. Ne glede na stil starševanja, otroci, ki imajo dostop do interneta v svojih sobah, preživijo skoraj dvakrat več časa na internetu, kot otroci, ki dostopajo do interneta iz skupnih prostorov (Eastin in drugi 2006, 497). Neodvisno od stila starševanja in mesta dostopa do interneta je strategija tehnološkega omejevanja ena najmanj uporabljenih tehnik posredovanja, sledijo ji tehnika omejevanja časa, omejevanje dostopa do vsebin in kot najbolj uporabljeno posredovanje, tehnika skupne uporabe in interpretacijska tehnika (Eastin in drugi 2006, 498). Podobne ugotovitve lahko opazimo v študiji Bakardjieve, ki sicer eksplicitno tehnik posredovanja ne omenja. Iz njenih intervjujev z materami je možno razbrati, da uporabljajo predvsem interpretativno posredovanje in tehniko skupne uporabe medija. Na ta način posredovanja pri uporabi medija, ugotavlja Bakardjieve, »...so si matere prisvojile internet kot orodje za gradnjo nove vrste vezi med njimi in njihovimi odraščajočimi sinovi« (2005, 158).

Starševsko posredovanje pri uporabi interneta je tudi v študiji Lee in Chae (2007, 644) pokazalo pozitivne rezultate, ko so starši aktivno vključeni v proces same uporabe interneta s strani njihovih otrok, in sicer tako, da priporočajo določene spletne strani in medmrežje uporabljajo skupaj z otroki. Samo prepovedovanje ali omejevanje sta videti kot zelo neučinkoviti tehniki pri usmerjanju otrokove uporabe interneta (prav tam). Bolj kot starši priporočajo določeno stran, ki naj bi bila dobra za otroka in bolj kot internet uporabljajo skupaj, večja je verjetnost, da bodo otroci internet uporabljali v izobraževalne namene, prav tako pa je skupna uporaba s starši pozitivno povezana z uporabo spleta za komuniciranje (Lee in Chae 2007, 642).

Lobe in drugi (2009, 181)¹⁰ opozarjajo na to, da podobne starševske strategije posredovanja ne delujejo na isti način v različnih državah oziroma kulturnih okoljih. Torej ne obstaja enovita rešitev učinkovite uporabe tehnik posredovanja glede otrokovega izpostavljanja spletnim nevarnostim, ki bi jo lahko posplošili in predlagali kot najprimernejšo za vsako državo. Medtem ko je aktivno posredovanje, v obliki pogovora z otroki o nevarnostih na spletu, postavljanja pravil ipd., lahko učinkovito v nekaterih državah, so študije pokazale, da je v drugačnih kulturnih kontekstih, uporaba programov za filtriranje (tehnično omejevanje) lahko bolj učinkovito (prav

¹⁰ The role of parental mediation in explaining cross-national experiences of risk je mednarodna študija, v kateri so avtorji raziskovali potencialne razlike o uporabah mediacije in izpostavljenostjo otrok nevarnostim na spletu v 18 različnih državah, med katerimi je bila vključena tudi Slovenija.

tam). Na področju Slovenije je zaenkrat malo znano, na kakšne načine starši regulirajo otrokovo uporabo interneta, zato se odpira prvo raziskovalno vprašanje:

R1: Kakšne strategije, če sploh, uporabljajo starši pri reguliranju otrokovih internetnih praks v Sloveniji?

Z odgovorom na to vprašanje bomo dobili informacije o konkretnih starševskih praksah regulacije interneta, ki se lahko razlikujejo od tistih, ki jih predvidevamo pri kvantitativnih raziskavah. Glede na to, da slovenska družba velja za »otrokocentrično« (Rener, 2006), lahko predvidevamo, da starši uporabljajo tehnike posredovanja pri uporabi interneta v dobrobit otroka. Na podlagi tega lahko pričakujemo tako uporabo aktivne tehnike posredovanja, ki je značilna predvsem za demokratični stil starševanja, kot tudi restriktivne regulacijske tehnike. Seveda moramo pri tem upoštevati, da se starši tudi pri nas srečujejo z dvema ovirama. Prva je ta, da so otroci ponavadi bolj izkušeni z internetom kot starši, druga pa, da morajo starši, kljub temu, da so odgovorni za otrokovo varnost, skrbeti tudi za njihovo rast neodvisnosti in pravice do zasebnosti (Livingstone in Bober 2006, 103). Kot izhodišče za točnejše ugotovitve in pripravo kvalitativne raziskave mi bodo pri tem služili podatki projekta EU Kids Online, v katerega je bila vključena tudi Slovenija.

2.5 EU KIDS ONLINE

EU Kids Online je mreža evropskih raziskovalcev, ki proučujejo izkušnje otrok in mladih z internetom. EU Kids Online je sestavljen iz treh projektov in trenutno poteka tretja faza raziskave, ki s kvalitativnimi in kvantitativnimi metodami zbiranja podatkov o tvegani rabi interneta analizira stanje v 33 državah, članicah in nečlanicah EU¹¹. Zadnja kvantitativna raziskava EU Kids Online II (Lobe in Muha 2011) je pokazala, da v Sloveniji največji delež otrok starih 9–16 let dostopa do interneta v domači dnevni sobi ali v drugem skupnem prostoru (67 %), več kot polovica jih dostopa v svoji sobi, polovica pa tudi v šoli. V povprečju začnejo slovenski otroci uporabljati internet pri starosti osem let, kar jih umešča med mlajše v Evropi. Do interneta najpogosteje dostopajo prek skupnega računalnika (69 %), ki mu

¹¹Več o projektu na <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx> (12. avgust 2015).

takoj sledita mobilni telefon in lasten računalnik, drugih ročnih prenosnih naprav za dostopanje do interneta pa, po podatkih zbranih do 2011, še niso prevzeli. Opozoriti je treba, da se je že po podatkih Eurostata za leto 2013 uporaba mobilnih naprav za dostop do interneta, kot so pametni telefoni in tablični računalniki, zelo povečala, še posebej med mladimi. Tako naj bi že tri petine mladih starih od 16 do 26 let uporabljalo mobilno napravo v ta namen. Tehnologija se izredno hitro spreminja¹², zato za obdobje zadnjih dveh let še niti ni na voljo znanstvenih obdelav podatkov o uporabi prenosnih naprav, ki jih za dostop do interneta uporabljajo tudi otroci mlajši od 16 let. Razširjena uporaba iPada in drugih naprav z zaslonom na dotik se pojavlja v istem času kot nenadno povečanje uporabe računalnika in interneta med malčki, predšolskimi otroki in prvošolčki (Holloway in drugi 2013). Livingstone in drugi (2014) v zadnji raziskavi EU Kids Online ugotavljajo, da je uporaba prenosnih naprav za dostop do interneta tudi pri mlajših otrocih vse bolj razširjena, še posebej pametni telefoni. Po podatkih za Združeno Kraljestvo naj bi se uporaba namiznega računalnika v primerjavi s podatki EU Kids Online II prepolovila, vendar pa otroci še vedno raje uporabljajo naprave z večjimi zasloni, ki pa jim takoj sledijo pametni telefoni (Livingstone in drugi 2014). Na podlagi teh dejstev lahko predvidevam, da se je tudi med slovenskimi otroki uporaba tabličnih računalnikov in pametnih telefonov za dostopanje do interneta razširila.

V primerjavi z evropskimi vrstniki so slovenski otroci glede splošne nevarnosti spleta znatno manj zaskrbljeni, kljub temu pa je med njimi zabeleženih nekaj več primerov lastnih negativnih izkušenj. Po podatkih primerjalne študije (Hasebrink in drugi 2009) se Slovenija, zaradi zgodnjega vstopa na splet, nadpovprečne rabe interneta in manj pogoste starševske regulacije glede aktivnosti otrok v okviru rabe interneta, uvršča med skupino držav z visokimi tveganji rabe interneta. Lobe in Muha (2011) ugotavljata, da 86 % staršev izvaja vsaj eno izmed aktivnih oblik posredovanja, kot je prisotnost starša, starševsko nahajanje v bližini, spodbujanje, razpravljanje o aktivnostih, medtem ko 14 % staršev ne uporablja nobene izmed naštetih aktivnosti. Glede na prej izpostavljeno vse večjo razširjenost mobilnih naprav, pa je možnost uporabe tehnik aktivnega posredovanja vprašljiva oziroma zna biti na nekak način otežena.

¹² Tudi Eurostat v svojem poročilu (2013) opozarja na težave statistikov, ki jih prinašajo hitre tehnološke spremembe na področjih povezanih z internetom in drugimi novimi aplikacijami IKT, glede obdelave in ažurne objave podatkov.

Lobe in Muha (2011) nadalje ugotavljata, da starši otrokom postavljajo omejitve glede spletnih aktivnosti (restriktivno posredovanje) v 77 % primerov, najpogosteje gre za pravilo glede posredovanja osebnih informacij drugim. Starševski nadzor uporabe interneta v obliki preverjanja obiskanih strani, profila za socialno omrežje, elektronske pošte ali programa za takojšnje sporočanje, je prisoten pri 27 % otrok. Bolj pogosta je uporaba tehničnega posredovanja (68 %), predvsem uporabe programske opreme za preprečevanje nezaželene pošte in virusov, le 17 % staršev pa pravi, da uporabljajo načine blokiranja in filtriranja nekaterih tipov spletnih strani. Lobe in Muha (2011) izpostavljata, da so razlike v tehnikah posredovanja velike glede na družbenoekonomski status – nižji kot je, nižje je posredovanje staršev.

Izčrpno poročilo kvantitativne raziskave EU Kids Online II ponuja nekaj informacij o starševski regulaciji otrokovih internetnih praks, malo pa je znanega o načinu postavljanja pravil uporabe interneta in grajenju avtoritete skozi nove tehnologije, in tako odpira možnost za naslednje raziskovalno vprašanje:

R2: Na kakšen način starši postavljajo pravila otrokove rabe interneta, oziroma kako se starševska avtoriteta vzpostavlja in kaže skozi reguliranje otrokovih internetnih praks?

Glede na demokratizacijo odnosov med starši in otroki lahko domnevam, da se pravila uporabe interneta postavljajo skozi pogajanja in morajo starši vedno znova zagovarjati in uveljavljati svojo avtoriteto. S prihodom novih tehnologij se namreč, kot posledica liberalizacije vzgojnih stilov, kažejo spremembe v razmerju moči med mlajšimi in starejšimi in starši naj bi imeli vedno manj potreb po formalnem izkazovanju avtoritete, saj se uveljavljajo oblike refleksivnega pogovora med generacijami (Ule in Kuhar 2003, 292). Domnevam tudi, da je nespoštovanje pravil uporabe interneta lahko sankcionirano s kaznijo prepovedi uporabe, in da prepoved uporabe interneta deluje tudi kot sredstvo sankcioniranja pri izkazovanju starševske avtoritete v ostalih vsakdanjih družinskih praksah.

3 METODOLOGIJA

V raziskavi je bil uporabljen kvalitativni raziskovalni proces z uporabo metode poglobljenega intervjuja. Vzorec je obsegal pet družin – dve enostarševski in tri dvostarševske. Kriterij za izbor družin je bila starost prvega oziroma najstarejšega otroka, 8 do 9 let. Starostna meja otroka je bila izbrana na podlagi raziskave Lobe in Muha (2011), ki ugotavljata, da je to povprečna starostna meja v Sloveniji, ko otrok začne uporabljati internet. Z izborom družin na podlagi kriterija prvega otroka te starosti se želim izogniti vplivu starejših bratov/sester na začetke in načine uporabe interneta, obenem pa pridobiti podatke o načinih regulacije otrokovih internetnih praks, ki jih uporabljajo starši, ko se njihov prvi otrok srečuje z novimi tehnologijami. Intervjuvance sem pridobil preko svojih neformalnih mrež, nekatere pa tudi tako, da so me z njimi povezali že sodelujoči, tako da je bilo uporabljeno tudi vzorčenje po načelu snežene kepe.

Z družinami je bil na njihovih domovih opravljen poglobljeni intervju, ki je v svoji definiciji zelo dobro sredstvo za pridobivanje točnih in dodatnih podatkov od posameznika, saj je intervjuvanje eno izmed bolj pogosto uporabljenih metod v zbiranju podatkov, tako v medijskih kot komunikacijskih raziskavah in omogoča boljši vpogled v nasprotujoče si perspektive (med starši in otroki) o normalnem medijskem dnevu v okviru doma in družine (Bruhn Jensen 2012, 241). Poleg tega zaradi svoje sorodnosti s pogovorom omogočajo boljši vpogled v delovanje družbenih subjektov v obravnavani tematiki.

Pol-strukturirani intervjuji so bili tako opravljeni ločeno, najprej s staršem nato pa tudi z otrokom, skupaj 10 intervjujev. Vodila za intervju (Priloga A) so nastala na podlagi vprašanj, ki se zastavljajo v obstoječih virih oziroma raziskavah. Vse intervjuje sem opravil sam, vsi pa so bili posneti in so s staršem trajali 20–40 minut in z otrokom 8–20 minut. Na podlagi posnetkov sem za analizo pripravil transkripte pogovorov, v katerih sem, zaradi zagotavljanja anonimnosti, intervjuvance označil s številkami od ena do pet in statusnim nazivom v družini, pri čemer enaka številka pomeni pripadnost isti družini (npr. mati št. 1 in hči št. 1). Poleg tega so bili

od staršev zbrani tudi osnovni podatki o območju bivanja, starosti in stopnji izobrazbe (Tabela 3.1), ki pa zaradi premajhnega vzorca ne omogočajo posploševanj ugotovljenih dejstev.

Tabela 3.1: Podatki o sodelujočih družinah

	Starost	Stopnja izobrazbe	Območje bivanja	Tip družine	Otrok, starost
Mati št. 1	36 let	V.	Štajerska, večje mesto	enostarševska	hči, 9 let
Mati št. 2	39 let	VII.	Gorenjska, vas	dvostarševska	hči, 8 let
Mati št. 3	37 let	VII.	Gorenjska, manjše mesto	enostarševska	hči, 9 let
Mati št. 4	40 let	V.	Gorenjska, manjše mesto	dvostarševska	sin, 8 let
Mati št. 5	40 let	VII.	Gorenjska, vas	enostarševska	sin, 9 let

4 OTROKOVE INTERNETNE PRAKSE – splošne ugotovitve

Opravljen raziskava potrjuje že navedeno ugotovitev Bakardjijeve (2005), da naj bi internet prinesel več dela predvsem materam. To lahko sklepam predvsem iz opazovanja in priprav na izvedbo intervjujev v dvostarševskih družinah, ko so se očetje sodelovanju odrekli z izgovorom, da na to temo nimajo ničesar povedati, in da o tem več vedo matere. Dodatno pa to potrjuje še dejstvo, da so se prav matere izkazale kot tiste, ki so otroka spoznale z internetom.

4.1 Začetki uporabe interneta

Starostna meja začetka uporabe interneta se, v primerjavi s povprečjem 8 let, ki ga navajata Muha in Lobe (2011), niža:

»Pomoje, ko je bil star...čak, se prav, 6, ne 6 so šli v prvega, 5...« (mati št. 4)

Še bolj zgovorni pa sta naslednji izjava, ki kaže na to, da se bo trend nižanja starostne meje najverjetneje še nadaljeval:

»Prav zgodaj ne. Jah, kolk je bla pa stara, ene štiri sigurno. Ja.« (mati št. 3)

»Začela je uporabljat internet, hm, da sva skupaj sedele pa iskale, to je blo že zlo zgodaj, ampak res sva predvsem gledale kakšne pesmice pa kaj takega no.

Ne vem, pri dveh treh letih.« (mati št. 2)

Prvi otrokovi stiki z internetom so bili pri vseh sodelujočih družinah vezani na

poslušanje glasbe oziroma gledanja video posnetkov na Youtubu, ki so jih za otroke izbrale matere. Njihovi prvi samostojni koraki izbiranja pa so sledili zelo hitro:

»Začel se je z Youtubom. Ker je, ne vem kako smo mi, verjetno smo ji kdaj kazal kakšne videospote al pa kaj takega, ker velik poslušamo muzko in tud ona jo ima zlo rada in je hitr pogruntala, da lahko tud ona sama poišče oziroma tam med naborom, a ne, k je, gre naprej pa dobiva nove videe in tako naprej, a ne.« (mati št. 2)

»Jaz sem mu najprej pokazala par komadov, pol si je pa on to sam štelov. Jaz sem mu zmerej odprla, pol si je pa on sam« (mati št. 4)

4.2 Namen uporabe

Otroci izbrane starostne skupine uporabljajo internet predvsem z namenom zabave in preživljanja prostega časa. Vsem sodelujočim je skupna uporaba interneta za nalaganje igrice, ki ne omogočajo istočasnega povezovanja z drugimi uporabnik, s tem pa tudi komuniciranja z neznanci. Ostale internetne prakse so odvisne predvsem od stališča staršev do interneta in njihovega zaupanja ter nadzora:

»Jaz sem absolutno pristaš interneta v smislu, če nekaj ne veš, pejd na Google pa poišč pa si boš poiskal razlage, če ti jo jaz ne morem dat al pa ti ni dovolj, al pa kakorkoli... men so to novodobni otroci in s tem bojo mogli živet in jaz nimam s tem težave...« (mati št. 4)

»Recimo za kaj pogledat, kar ne vem, al pa za prosti čas, recimo za igrice igrat, al pa gledat kakšne posnetke, a ne, kako so ladjo naredil al pa kej takega.« (sin št. 4, 9 let)

Poleg igrice in gledanja video posnetkov oziroma predvajanja glasbe nekateri uporabljajo internet tudi že kot komunikacijsko orodje z uporabo Skypa in elektronske pošte, vsi pa so ga že kdaj s pomočjo staršev uporabili tudi za šolo:

»Skype pa gledam Youtube. Pa na internetu še kdaj poiščem, če kaj rabim za šolo za govorne nastope.« (hči št. 3, 9 let)

»Ima mail, ampak ga ne dostopa brez naju. Midva imava na telefonu, sploh ne ve gesla no. Če ga midva vtipkava pol včasih pogleda maile, drugač pa ne... ker ji babi pošilja kakšne powerpointe, pa midva ji pošiljava slikce vsake tolik časa.« (mati št. 2)

4.3 Naprave z dostopom do interneta

Namizni in prenosni računalniki z internetno povezavo se pri sodelujočih družinah nahajajo v skupnem prostoru in so na voljo za uporabo tudi otrokom, vendar le v primeru, ko otrok ne poseduje lastne naprave. V primeru, da ima otrok svojo napravo, ki omogoča povezovanje z internetom, mu je računalnik na voljo le pod določenimi pogoji:

»Moj računalnik je prepovedano območje. To ni, sploh, oziroma izjemoma, če, samo, samo izključno skupaj, pa še to ne sme sama tipkat, ko rabi kaj za šolo.

Drugač ma pa svojo tablico« (mati št. 3)

»...ko je bila stara 8 let je dobila za rojstni dan tablico ...če je pa kaj takega, da rabi za šolo pa zmeraj skupaj poiščeva na mojem računalniku.« (mati št. 1)

Sodelujoči otroci nimajo svojih računalnikov, v treh primerih pa imajo svoje tablične računalnike, ki so v domove vstopili z različnimi nameni:

»Jaz sem ji kupila tablico za rojstni dan preden sem šla v Zagreb, zato da sva se lahko pogovarjale, ker sem bila v Zagrebu dva meseca.« (mati št. 3)

»Tablco ma še svojo, ampak ma pod nadzorom najinem....Smo izrecno prepovedali in so mu jo kupili za obhajilo.« (mati št. 5)

Tablični računalniki, ki omogočajo mobilnost in uporabo interneta kjerkoli, vseeno otrokom ne predstavljajo popolnoma proste rabe. Otroci jih lahko uporabljajo le v skupnih prostorih, ponavadi pod nadzorom oziroma nahajanjem starša v bližini, vnos v otroško sobo pa je prepovedan. Druge mobilne naprave, ki omogočajo povezovanje z internetom, kot na primer pametni telefoni, niso namenjeni uporabi interneta:

»Ima svoj telefon, ampak ne dovolim interneta na telefonu.« (mati št. 1)

Ostali sodelujoči otroci pa jih nimajo, kljub temu, da si jih želijo. Njihovi starši so enotnega mnenja, da jih pri teh letih še ne potrebujejo:

»jaz mam pravilo, da bo dobil telefon takrat, ko ga bo rabil, ker zdej trenutno je situacija taka, da ga vedno midva povsod voziva in nikamor ne gre sam. In jaz mu bom telefon kupila takrat, ko bo rabil klicat, ne pa za igrice igrat, ker on bi mel telefon zato da bi igrice igral, ker igrice so tista omama.« (mati št. 4)

4.4 Uporaba interneta v primerjavi s televizijo

Primerjalna analiza pogovorov s starši in otroki razkriva, da se z večanjem uporabe

interneta uporaba televizije zmanjšuje. Gre namreč zato, da otroci zelo hitro ugotovijo, da na internetu lahko izbirajo in predvajajo vsebino po svoji meri, medtem ko so pri televiziji odvisni od uredniškega izbora.

Intervjuvar: *»Imaš raje televizijo ali internet?«*

Intervjuvanka: *»Internet, ker na internetu se več risank dobi.«* (hči št. 1, 9 let)

V družini, v kateri hči uporablja internet bolj redko, je uporaba televizije pogostejša. Uporaba oziroma gledanje televizije je prav tako regulirano s strani starša:

»Hči gleda televizijo več kot uporablja internet, zato ker ima dogovor eno risanko na dan, se pravi, to je tiste pol ure, 45 minut, plus vikende dopoldne jih je mal več, tko da je televizije definitivno več. Čez dan je ne gleda nič.«
(mami št. 3)

Opazil sem tudi kombinacijo gledanja televizije in uporabo interneta in sicer, ko je otrok pogost uporabnik interneta, mami pa pozitivno usmerjena k uporabi interneta in spodbuja otroka k njegovi uporabi v izobraževalne namene:

»...on recimo, tko funkcionira, on bo šel gledat eno risanko in če mu bo tam kaj zapalil, al pa film...on ma zlo rad tega Johnnyja Deppa in on gleda vse njegove filme, no zdej sva delala to masko iz Pirati s karibov...on to pregleda in pol k je to njemu čist noro tam neki, gre on na Youtube pogledat kako so masko naredil, kje se zdej umetne oči dobi, da bo on to, a veš, in pol morva midva zdej že masko delat, da bo on za pusta zdej ne vem kaj, tist...V bistvu na televiziji si ogleda ene stvari, na internetu pa pol išče kako se je vse to delal. Tko da skoz to.« (mami št. 4)

5 STARŠEVSKA REGULACIJA INTERNETA V PRAKSI

Regulacija otrokove uporabe interneta je odvisna predvsem od starševskega kognitivnega prepoznavanja priložnosti in tveganj, ki jih ponuja internet (Lee 2013), kar pa je seveda odvisno od pozitivnih in negativnih izkušenj, ki jih imajo starši z internetom. Na podlagi tega in podrobnejše analize pogovorov s starši in otroki lahko starševsko regulacijo delimo na pozitivno (spodbujanje uporabe) in negativno (odvrčanje, oviranje, omejevanje in prepovedovanje uporabe). Pri pozitivni regulaciji starši ne postavljajo pravil, ampak zgolj spodbujajo otroka k uporabi interneta, ponavadi z namenom izobraževanja, ali pa internet uporabljajo skupaj z otrokom:

»...tud sem že rekla, k je imela za nalogo, sej maš tablico pa uporabi Google. Ker hočem, da se nauči iskat po Googlu sama.«(mati št. 3)

»Tko da sem se jaz dol usedla, pa je povedal kaj rabi, pa sem jaz poiskala kero sliko bi in smo printal...« (mati št. 5)

Starševska negativna regulacija interneta izhaja iz negativnih izkušenj ter bojazni in strahov, ki jih internet predstavlja staršem. Intervjuvani starši svoje strahove povezujejo predvsem z družbenimi omrežji, predvsem s Facebookom, ki pa jih sodelujoči otroci še ne uporabljajo, oziroma še nimajo odprtih svojih uporabniških računov. Bolj zgovorne so izjave otrok, ki kažejo na to, da so bili podučeni, da pretirana raba interneta in naprav, ki omogočajo povezovanje z internetom, lahko povzroča zdravstvene težave in motnje v razvoju, seveda spet odvisno od namena uporabe:

»Če si preveč gor, se lahko zatopiš gor, pa ni dobr za učke, pa za možgančke. Zato mi pa mami ne dovoli in mi bo telefon kupila šele takrat, ko bom dovolj zrela za njega, ko se ne bom tolik zatopila v njega. Ker zdej če ga mam, ga mam potem eno uro na sebi in potem to škodi za možgančke.« (hči št. 1., 9 let)

»Vse te stvari, v katere lahko gledaš: televizija, računalnik, telefon, tabilca imajo tako sevanje, da ti izklop možgane in nič ne razmišljaš, sam gledaš v prazno, a ne. To je drugač nevarno, če predolg gledaš, ostaneš, kako nej rečem, kot majmun, a ne, samo da nisi dobesedno pijan, ampak nič recimo ne slišiš, da si na pol gluh, tko recimo...« (sin št. 4, 8 let)

Tudi pri negativni regulaciji ni nujno, da starši postavljajo eksplicitna pravila. Pogovori s starši so pokazali, da starši vplivajo na otrokovo uporabo interneta, oziroma njeno omejevanje tudi na bolj subtilen način, na primer s predlaganjem drugačnega načina preživljanja prostega časa:

»Velik rajš mam, da take stvari počnejo (pokaže na ročno ustvarjene izdelke), ne. Se pravi, čim več ustvarjanja, čim manj tablice, telefonov in televizije, interneta, čim manj, res čim manj, pa čim več takih prčkarij, risanja, igranja, igrač majo več kot čez glavo in se mi zdi, zakaj bi bla na tablici, če lahko tamle lego kocke sestavlja, al pa se s punčkam igra, al pa, jaz ne vem, si naredi šotor tam iz pograda dol, pa je večji žur kot pa tablica. Če smo že doma.« (mati št. 1)

»A veš, ona ko ima šolo, a ne, dejansko nima časa, ker cele popoldneve visi na treningih in se tudi ne spomni, da obstaja kakšna tablica. Sej to ja, otroka zaposliš pol pa nima časa za take neumnosti.« (mati št. 3)

5.1 Pravila in omejitve uporabe interneta

Starši postavljajo pravila uporabe interneta z namenom zaščititi otroka pred morebitnimi negativnimi učinki medija. Gre za restriktivne tehnike posredovanja pri uporabi medija in s poglobljenimi intervjuji mi je uspelo identificirati naslednja pravila, ki naj bi jih upoštevali otroci:

5.1.1 Omejitev časa preživetega na internetu

V vseh sodelujočih družinah so starši kot prvo, včasih tudi kot edino pravilo izpostavili omejitev časa, ki ga otrok dnevno ali tedensko preživi na internetu. Sodelujoči otroci lahko internet časovno uporabljajo zelo različno, predvsem je dovoljena kvota časa odvisna od namena uporabe in stališča staršev do interneta:

Intervjuvar: *»Pa ima omejen časovno, koliko lahko uporablja internet?«*

Intervjuvanka: *»Ja, približno kakšno urco na dan.« (mati št. 4)*

Intervjuvanka: *»...eno uro na teden. Dvakrat po pol ure, največ.« (mati št. 5)*

Najbolj strogo omejitev ima tako sin št. 5, saj je njegova mati mnenja, da pri teh letih interneta še ne potrebuje, in zato njegovo uporabo interneta omejuje na dva dneva v tednu po pol ure. V ostalih družinah, kjer imajo starši bolj pozitivno stališče do medija, je otrokova uporaba interneta z namenom preživljanja prostega časa omejena na 15 minut do največ ene ure dnevno. Kršitve se po pripovedovanju otrok dogajajo, ko so otroci v varstvu starih staršev in v času, ko so sami doma, torej brez neposrednega nadzora starša ali druge odrasle osebe.

Intervjuvar: *»Koliko časa pa potem ponavadi si na internetu?«*

Intervjuvanka: *»Kakšne pet ur.«*

Intervjuvar: *»Pet ur?«*

Intervjuvanka: *»Ne, no, kakšni dve uri. Recimo, če sem sama doma, drugač pa moram samo 15 minut.« (hči št. 1, 9 let)*

5.1.2 Dovoljenje za uporabo interneta

Starši od otrok zahtevajo, da jih o uporabi interneta obvestijo, oziroma prosijo za dovoljenje za uporabo, ne glede na to, ali želijo uporabljati internet na svojem tabličnem računalniku ali skupnem računalniku:

Intervjuvar: *»Kakšna so pa pri vsa pravila uporabe interneta?«*

Intervjuvanka: *»Da mora povedat, da mora vprašat preden uporabi...Jaz sem una ta zafrknjena mama, k vsaka stvar glede televizije in glede interneta, tablice, telefona nardi, je treba vprašat. Sama nikoli ne. Jaz sem zlo zafrknjena mama, zelo.«* (mati št. 1)

Dovoljenje starša je lahko odvisno od njegovega trenutnega razpoloženja, uporabo interneta pa otroku lahko prepreči, če otrok ni opravil dnevnih nalog ali zadolžitev:

»T., a maš sobo pospravljeno? Ne, nimam. No, pol pa pejd sobo pospravit.«
(mati št. 3)

»... dovolim, kadar sem dobre volje (smeh), ne, se hecam. Jaz sem zlo zafrknjena.« (mati št. 1)

Pogosto se dogaja, da otrok pride iz šole preden pride starš iz službe in naslednji primer prikazuje, da mora otrok pridobiti dovoljenje starša za uporabo interneta tudi, ko starša ni doma:

»Tokrat, ko pa je sama doma, ji vedno dam neka opravila, da jih mora narest, če jih naredi v doglednem času, ma ne vem, pol ure, eno uro, zato da je al na tablici, potem preverim kaj je delala na tablici...« (mati št. 1)

5.1.3 Prostor uporabe interneta

V družinah, kjer imajo otroci svoj tablični računalnik se pojavljajo tudi pravila o dovoljenem prostoru uporabe, s katerim se preprečuje nenadzorovano uporabo interneta in stik z neprimernimi vsebinami:

»Tako, da jo ima v dnevni, pa jo lahko uporablja samo, če je eden od naju v istem prostoru. Ne sme je nest v sobo pa sam brskat po njej recimo. Eden mora bit nekje zraven, tko da približno kontrolira.« (mati št. 5)

Uporaba interneta je dovoljena le v skupnih prostorih, v sobah otrok pa le v primeru, ko gre za manjše stanovanje in njihov prostor ni fizično ločen od bivanjskega dela stanovanja, starši pa se vseeno nahajajo v bližini:

»Ne sedim zraven nje, ampak glede na to, da njena soba nima glih vrat, nisem prav daleč nikol.« (mati št. 3)

5.1.4 Dovoljene vsebine

Starši s svojimi pravili na različne načine regulirajo dovoljene vsebine, še posebej pri otrocih s tabličnimi računalniki. Pri prenašanju in igranju spletnih igrice je pravilo, da mora biti igra na voljo brezplačno, včasih pa mora zadovoljevati tudi druge kriterije (biti mora miselna, ne sme predstavljati nasilja, ne sme poneumljati). Podobno velja tudi pri izbiri risank in drugih video vsebin, ki jih otroci gledajo na Youtube strani:

»Gledam lahko risanke, ne grozne...ne groznih risank, pa vem kere ne, na primer Vinxice so take bolj za počasne...lahko igram igrice, ko si napišem free.....« (hči št. 1, 9 let)

»Ja, zanekrat imamo ta pravila, pač youtube, igrice, tiste, ki jih jaz dovolim. Recimo, plačljivih ne vlečemo dol, vsako stvar mi prinese pokazati zmeri...ne maram, kaj pa jaz vem, teh klasičnih risank na Youtube, kaj je že, k so iz Cartoon Networka, k so glupe, poneumljajo, teh stvari jaz pač ne dovolim, ne..« (mati št. 1)

»Gledam lahko tko kar hočem, ne smem gledati pa teh, recimo ne smem gledati maminih osebnih slik, ki so tudi, a ne, in ne smem gledati tudi preveč groznih stvari, ker pol mam tudi grozne sanje včasih, a ne.« (sin št. 4, 8 let)

Sodelujoči starši zaenkrat še ne uporabljajo tehničnih omejevanj dostopa do vsebin in blokiranja določenih vsebin.

5.1.5 Dovoljeni kontakti

V primeru, da otrok že uporablja internet za komunikacijo z drugimi osebami, morajo biti te osebe staršem znane in tudi z njihove strani potrjene:

»...tudi stike na Skypu ima omejene na ljudi, ki jih jaz poznam.« (mati št. 3)

»...lahko sem na Skypu, če sem tam gor, sem na Skypu lahko, ker mam prijateljice sošolke.« (hči št. 1, 9 let)

5.2 Starševski nadzor

Kljub temu, da starši otrokom zaupajo, vseeno nadzirajo njihovo uporabo interneta in spoštovanje postavljenih pravil. Starši tako uporabljajo t. i. tehniko aktivnega posredovanja uporabe medija, saj se nahajajo v istem prostoru kot otrok, ko je povezan z internetom. Prisotnost staršem omogoča, da z dialogom z otrokom preverjajo njegovo početje na internetu, obenem pa tudi hitro reakcijo v primeru, da otrok krši katerega izmed pravil, ali pa se sreča z neprimerno spletno vsebino. Kako pomembna je prisotnost starša pri mlajših otrocih, ki uporabljajo internet tudi za gledanje risank, najbolje ponazorita naslednja primera:

»Jaz sem ponavadi tukaj zraven, lahko se pa zgodi tud, da sem jaz na službeni dolžnosti...mislím, vedno je eden kle zraven, mislim, ne bulím mu ravno v ekran, ampak sva tolk v bližini, da če...bi z ušesom zihrlíšala, če bi bila kakšna taka...no se je zgodil, da je iskal risanke, a ne, in zdej imaš polno teh, k so sinhronizirane v pizdarije, a ne, in je glih Snežko Snežak, to je bil še ful majhen, a zastopiš, k je blo to pol porno zadaj, a ne. Pač sem jaz zraven prišla in rekla tale risanka ni OK, dej pejd drugo pogledat.« (mami št. 4)

»Ja, ko je doma, pa recimo gledam Marsupilamije, me vpraša kaj gledam, da če ne grozne...« (hči št. 1, 9 let)

Starši nadzorujejo otrokove aktivnosti na spletu tudi s preverjanjem zgodovine iskanja, prenosov in predvajanja posnetkov. Tovrstna tehnika nadzora se lahko izvaja z ali brez vednosti otroka:

»Še tisto malo kar ima tablico, ji jaz preverjam zgodovino. Valjda, ko gre spat, ji jaz vse prečekiram, tud pogledam s kom pa kaj se pogovarja po Skypu.« (mami št. 3)

Intervjuvar: *»A misliš, da gre mami kdaj pogledat za tabo, kaj si ti delal na internetu?«*

Intervjuvanec: *»Fulkrat. No zdi se mi, da fulkrat.«*

Intervjuvar: *»Pa te to kaj moti?«*

Intervjuvanec: *»Ja ja, a ne, k včasih kej ušpičím takega, recimo, preveč stvari odprem, al pa kej njenega osebnega, in ko ona to vidi, dobim kazen pač, a ne. Najprej sploh nisem vedel kaj je njeno osebno, a ne.« (sin št. 4, 8 let)*

5.3 Internet kot orodje/sredstvo sankcioniranja

Ob neupoštevanju s stran staršev določenih pravil in v primerih neprimerne vedenja v vseh sodelujočih družinah uporabljajo kaznovanje ali pa sankcioniranje v obliki oštevanja. V družini št. 1 mati priznava, da sankcioniranje ni ravno v družbi najbolj sprejeta vzgojna metoda:

»Jah, jaz sem taka mama, da kar furam to, čeprav kazni niso v današnjem času dobrodošla vzgojna metoda. Ampak jaz pač sem še vedno taka, ja, kaznujem, absolutno.« (mati št. 1)

Kot oblika kaznovanja se uporablja tudi prepoved uporabe interneta oziroma naprave¹³, ki omogoča dostop do interneta. Izbira tovrstne oblike kaznovanja je odvisna od otrokove navezanosti na internet, torej stopnje prizadetosti, ki jo bo ob odvzemu pravice do uporabe občutil otrok. Le v eni od sodelujočih družin te kazni ne prakticirajo:

»zato ker mu to ni pomembno. Ne, ker ga ne bi ganil. Recimo njega gane, da se ne sme z legicam igrat. Veliko bolj, kot pa da mu jaz tamle računalnik prepovem, ker ga ima itak minimalno.« (mati št. 5)

Bi se pa tudi mati št. 5 odločila za kazen prepovedi uporabe naprav, ki omogočajo povezovanje z internetom, če bi njen sin prekršil postavljena pravila o uporabi:

»Tablico bi mu vzel, ker edin tablico lahko, brez da bi kdo porajtal, gor odnese. Tamle za računalnikom ga v vsakem primeru eden vidi, ker sama doma nista, tko da v vsakem primeru, če bi se tamle vsedel, bi vedeli oziroma bi ga tamala zašpecala, da je bil gor. Tko da, bi mel pa prepovedan, tablico bi mu vzel, za računilk pa ne bi več smel. Bi ga pa zaklenil, bi blo to.« (mati št. 5)

Včasih se starš odloči za prepoved oziroma odvzem pravice do uporabe naprave za povezovanje z internetom tudi na podlagi trenutne situacije, ne glede na to, da otrok ni pogost uporabnik interneta:

Intervjuvanka: *»Ukinem risanke al pa internet, čeprav to nima veze, če ma slučajno tablico v roki, če je gluh aktualna, pol to rečem.«*

Intervjuvar: *»Za kolk časa?«*

¹³Uporaba interneta je vezana na napravo, ki to uporabo omogoča, zato otroci internet pogosto enačijo z računalnikom, tablico in drugimi napravami. Pri prepovedi uporabe interneta gre torej pri otrokih te starosti pravzaprav za prepoved uporabe naprave, ki omogoča povezovanje z internetom.

Intervjuvanka: *»En teden zihr. Sam to ni nič, to ni taka kazen, zanjo je večja kazen risanke, zato ker risanke jo bolj prizadanejo.«*

Intervjuvar: *»Kakšna je pa reakcija, če ji prepoveš internet?«*

Intervjuvanka: *»Reakcija itak, da je prizadeta, normalno, otroci so vedno prizadeti, če jim kaj vzameš. Čeprav ne boli jo toliko internet, bolj jo boli, če ji risanke prepoveš.« (mami št. 3)*

V družini, kjer je hči pogosta uporabnica interneta in je na svoj tablični računalnik zelo navezana, mami uporablja prepoved uporabe tablice v primeru sankcioniranja neprimerne vedenja:

»... Predvsem kadar odgovarja. Kadar me ignorira al pa kadar odgovarja. To so zdej stvari k so prišle mal predaleč včasih in pol s tem najlažje kaznujem, ker tablica je pa vseen tablica. Vsi so lahko na tablici, prijatelji, sošolci, vsi.« (mami št. 1)

Ta oblika sankcioniranja se v družini z več otroki uporablja tudi za reševanje konfliktov med otroki glede uporabe interneta:

Intervjuvar: *»Si bil že kdaj kaznovan zaradi interneta?«*

Intervjuvanec: *»Aham.«*

Intervjuvar: *»Zakaj? Kaj pa je bilo?«*

Intervjuvanec: *»Zato ker včasih T. ne dovolim, da mi zasede... Če mu pa ne pustim, a ne, da pride zraven, sem pa okregan in moram it z računalnika dol.« (sin št. 4, 9 let)*

Trajanje prepovedi uporabe naprave za povezovanje z internetom je v družinah različna in lahko traja le en dan ali pa do enega meseca:

Intervjuvar: *»Je bila kazen kdaj taka, da nisi smela it na internet?«*

Intervjuvanka: *»Ja to smo imeli velikokrat, take kazni. Enkrat sem dobila celo kazen, da ne smem bit na internetu, pa na tablici za en mesec.« (hči št. 1, 9 let)*

6 STARŠEVSKA AVTORITETA IN INTERNET

Izhajajoč iz dejstva o demokratizaciji družinskih odnosov, asimetrične porazdelitve moči med otroki in starši in na podlagi faz manifestacije avtoritete staršev, skušam v tej razpravi odgovoriti, kako je starševska avtoriteta konstituirana skozi starševsko regulacijo otrokovih internetnih praks. Intervjuji z materami in otroki razkrivajo, da

otroci zajete starosti nimajo vpliva na oblikovanje pravil glede uporabe interneta. Pravila so bila v vseh sodelujočih družinah postavljena enostransko, torej s strani staršev, in brez pogajanj sprejeta s strani otrok:

Intervjuvar: »Kako pa je sprejela ta pravila? Se je ob tem kaj upirala, pogajala?«

Intervjuvanka: »Ne.«

Intervjuvar: »Torej, so določena in...«

Intervjuvanka: »So določena in to je to.« (mami št. 1)

Otroci imajo malo manevrskega prostora za pogajanja pri uporabi interneta, najverjetneje zaradi dejstva, da internet staršem predstavlja nevarnosti, pred katerimi želijo otroka zaščititi. Starši so zelo nepopustljivi, kar nakazuje izjava matere, ki ne popušča pri pravilu dovoljene spletne vsebine:

»Teži recimo samo za kakšno igrico, k kakšno ne dovolim /... / Valjda pol proba, mami jaz bi to. Ne moreš, lej. Ne dovolim, ker podebiljajo in pika, sploh ni pogoja.« (mami št. 1)

S strani staršev postavljena pravila otroci sprejemajo in jih pri teh letih še ne dvomijo vanje, staršem zaupajo in njihovi avtoriteti podeljujejo legitimnost:

Intervjuvar: »Pa mami vedno dovoli uporabljat internet?«

Intervjuvanka: »Ne.«

Intervjuvar: »Si jezna če ti ne dovoli?«

Intervjuvanka: »Ne, ker vem da ima razlog zakaj ne.«

Intervjuvar: »In ti pove tudi razlog, zakaj ne smeš na internet?«

Intervjuvanka: »Ne. Jaz vem da ga ima.« (hči št. 3, 9 let)

Starši z različnimi oblikami nadzora, ki sem jih naštel v točki 5.2, preverjajo upoštevanje postavljenih pravil, njihovo kršenje pa ustrezno sankcionirajo z izbiro kazni, ki jo bo otrok občutil kot čustveno najbolj bolečo. Tako se sankcioniranje kršenja pravil ne kaznuje vedno z odvzemom pravice do uporabe interneta, ampak, kot je pokazala raziskava, tudi z odvzemom najbolj priljubljenih igrac:

Intervjuvar: »Katera je pa najhujša kazen, tebi osebno?«

Intervjuvanec: »Da mi vrže igračo v smeti. Zato ker pol pa nimam nič, a ne.«

Intervjuvar: »Kaj pa če ti prepovejo internet, pa ni tolik hudo?«

Intervjuvanec: »To pa sploh ni hudo.« (sin št. 4, 8 let)

Na podlagi opravljenih intervjujev, na področju starševske regulacije interneta (vsaj pri sodelujočih družinah) ne moremo ravno govoriti o demokratizaciji odnosov med

starši in otroki. Kot so pokazali pogovori s starši in otroki, se namreč starševska avtoriteta konstituira in je implementirana z enostransko postavljenimi pravili, nadzorom nad spoštovanjem pravil in drugimi mehanizmi, ki segajo od pozitivnih spodbud in subtilnega preprečevanja uporabe interneta do groženj s sankcijami in uporabo kaznovanja. Ugotovljeno seveda ne pomeni, da sodelujoče družine uporabljajo avtoritarni vzgojni stil. Vstop v domove družin mi je z opazovanjem omogočil tudi vpogled v njihovo delovanje zunaj področja interneta, kjer družine delujejo popolnoma drugače, predvsem je videti več pogajanj, starši veliko več razpravljajo z otroki in njihovi odnosi so videti bolj demokratični. Na področju reguliranja interneta so, kot sem že omenil, odnosi bolj avtoritarni predvsem zaradi tveganj in nevarnosti, ki jih internet predstavlja staršem. Razlog za to je, da se starši pogosto srečujejo z bolj determinističnim pogledom na internet, ki je predstavljen prek tradicionalnih medijev ali s predavanji o nevarnostih interneta:

»Jaz mislim, da je problem to, da celotna propaganda okrog interneta je napačna, a ne. Vse se promovira, mislim promovira, več se govori, kaj slabega naredi, kakor, kaj dobrega naredi. In kle bi globalno, na splošno bi mogl ljudi osveščat o temu, da je internet dobra stvar, če ga znaš pravilno uporabljat, a ne.« (mati št. 3)

Z odraščanjem otrok bo verjetno prihajalo tudi do spremembe odnosov med starši in otroki na področju uporabe interneta, kar nakazuje tudi izjava matere, ki sicer uporablja zelo oster nadzor nad hčerino uporabo interneta:

»...čeprav je boljš vedt kaj otroci počnejo brez nadzora, da potem vidiš do kam pride. A veš k če maš nadzor, ne more niti, ne morš niti preverit do kam pride. Ne vem, to se sprot odločiš pol. Zdej pa še ni treba, hvala bogu.« (mati št. 1)

ZAKLJUČEK

Kvalitativna raziskava je omogočila identifikacijo načinov starševskega reguliranja otrokovih internetnih praks, ki pa se do določene mere razlikujejo od tehnik posredovanja pri uporabi medijev, ki so bile določene in so jih uporabljali v kvantitativni raziskavi EU Kids II. To lahko pripišem dejstvu, da je bila ta raziskava osredotočena na mlajše otroke, torej prvorojence stare 8 ali 9 let, ki še ne uporabljajo interneta v takšni razsežnosti kot najstniki, na katere je bila osredotočena prej omenjena raziskava. Omejenost vzorca te kvalitativne raziskave mi ne dopušča primerjav med starši različnih izobrazb in poklicev, družbenoekonomskih položajev, tipov družin in kraja bivanja, zato ne morem niti potrditi niti zavrnilo ugotovitve Lobetove in Muhe (2011), da obstajajo velike razlike med načini reguliranja interneta gleda na družbenoekonomski status.

Sodelujoči otroci v tej raziskavi so po poročanju njihovih staršev internet začeli uporabljati med tretjim in sedmim letom, njihove aktivnosti na internetu pa so vezane na poslušanje glasbe in gledanje video vsebin, igranje in prenašanje igrice, občasno brskanje s pomočjo iskalnika Google, pri redkih pa tudi že komuniciranje prek Skypa in elektronske pošte. Bolj kot je pogosta uporaba interneta, bolj otroci spoznavajo njegove prednosti, manjša je uporaba televizije.

S poglobljenimi intervjuji in analizo transkriptov sem ugotovil, da starši uporabljajo pozitivno in negativno regulacijo. Pri pozitivni regulaciji gre za instruktivno posredovanje pri uporabi medija, predvsem za spodbujanje, dajanje navodil, skupno uporabo, pogovor, komentiranje in nahajanje starša v istem prostoru. Tako imenovana negativna regulacija predstavlja predvsem starševske restriktivne tehnike posredovanja pri uporabi medija, ki obsegajo postavljanje pravil, nadzor nad uporabo, prepoved in oviranje uporabe ter sankcioniranje v primeru kršenja pravil.

Načini oblikovanja in postavljanja pravil so se pri sodelujočih družinah izkazali za enostranske. Starši od otrok zahtevajo dosledno upoštevanje teh pravil, kar nadzorujejo in ob ugotovitvi kršenja po potrebi sankcionirajo. Asimetrija porazdelitve moči je očitna in se nahaja na strani staršev, zato pri starševski regulaciji interneta v tej raziskavi ne moremo govoriti o trendu vse večje demokratizacije odnosov med starši in otroki. Ne glede na to, pa starševska avtoriteta obstaja, saj je pripoznana in legitimizirana s strani otrok. To intenzivno starševsko preverjanje oziroma regulacija

interneta potrjuje za slovenski prostor značilno otrokocentričnost družbe. Zanimivo je tudi, da se je regulacija interneta izkazala predvsem za odgovornost in delo mater, vloga očetov pri oblikovanju starševske avtoritete na področju interneta pa ostaja nejasna.

Ob teh ugotovitvah moram opozoriti na pomanjkljivost raziskave, ki je bila opravljena na zelo majhnem vzorcu, in zato ne omogoča posploševanja. Navedene ugotovitve veljajo zgolj za sodelujoče družine in bi jih bilo treba preveriti in morebitno dopolniti s ponovitvijo raziskave na večjem vzorcu. Glede na ugotovljeno nižanje starostne meje začetka uporabe interneta se odpira tudi možnost raziskave na vzorcu, ki bi zajemal družine z otroki mlajšimi od 8 let in pa seveda tudi raziskava, v katero bi bili vključeni drugorojeni otroci te starosti, kar bi omogočilo primerjalno analizo in s tem informacijo o tem, kako se spreminja starševska regulacija otrokovih internetnih praks, in ali mora morda prvorojeni otrok prevzeti del starševskih obveznosti regulacije internetne uporabe drugorojenega otroka. Ker v tej raziskavi nisem preverjal morebitnega vpliva preostalih družinskih članov, bi bilo zanimivo preveriti tudi ta vidik reguliranja otrokovih internetnih praks. Opazil sem namreč, da otroci, katerih stari starši živijo v ločenem gospodinjstvu v isti stanovanjski stavbi, pogosto internet uporabljajo tudi pri njih, o omejitvah ali reguliranju s strani starih staršev pa otroci niso poročali, zato lahko zaenkrat le domnevam, da je otrokova raba interneta v takih primerih bolj tvegana.

Na koncu je treba izpostaviti, da ta raziskava interneta ne obravnava v determinističnem smislu, temveč sem z njo želel zgolj ugotoviti dejanske prakse slovenskih staršev pri reguliranju otrokove rabe tega medija.

»Internet je itak kul, a veš, normalno, za vse.« (mati št. 3)

Literatura

1. Bakardijeva, Maria. 2005. *Internet Society: The Internet in Everyday Life*. London: Sage.
2. Baumrind, Diana. 1966. Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development* 37 (4): 887–907.
3. Bruhn Jensen, Klaus. 2012. The qualitative reserach process. V *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and Quantitative Methodologie*, ur. Klaus Bruhn Jensen, 235–253. London / New York: Routledge.
4. Clark, Lynn Schofield. 2011. Parental Mediation Theory for the Digital Age. *Communication Theory* 21 (4): 323–343.
5. Eastin, S. Matthew, Bradley S. Greenberg in Linda Hofschire. 2006. Parenting the Internet. *Journal of Communication* 56 (3): 486–504.
6. Eurostat. 2013. *Statistika informacijske družbe - gospodinjstva in posamezniki*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Information_society_statistics_-_households_and_individuals/sl (06. september 2015).
7. Hasebrink, Uwe, Sonia Livingstone, Leslie Haddon in Kjartan Ólafsson 2009. *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. LSE, London: EU Kids Online. Dostopno prek: http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross_national_comparisons-2nd-edition.pdf (12. avgust 2015).
8. Holloway, Donell, Lelia Green, in Sonia Livingstone, 2013. *Zero to eight*.

- Young children and their internet use*. LSE, London: EU Kids Online. Dostopno prek: http://eprints.lse.ac.uk/52630/1/Zero_to_eight.pdf (06. september 2015).
9. Kalmus, Veronika, Lukas Blinka in Kjartan Ólafsson. 2013. Does it matter what mama says: Evaluating the role of parental mediation in European adolescents' excessive internet use. *Children & Society* 29 (2): 122–133.
 10. Ihmeideh, Fathi Mahmoud in Aseel Akram Shawareb. 2014. The association between internet parenting styles and childrens use of the internet at home. *Journal of Research in Childhood Education* 28 (4): 411–425.
 11. Kirwil, Lucyna. 2009. Parental mediation of children's internet use in different european countries. *Journal of Children and Media* 3 (4): 394–409.
 12. Kuhar, Metka. 2010a. Nekaj preliminarnih korakov k bolj celostni konceptualizaciji starševske avtoritete. *Sodobna pedagogika* 61 (2): 224-237.
 13. --- 2010b. Fluidna avtoriteta - Kvalitativna raziskava manifestacij starševske avtoritete v Sloveniji. *Psihološka obzorja* 19 (1): 5–24.
 14. --- in Reiter Herwig. 2013. Towards a concept of parental authority in adolescence. *CEPS journal* 3 (2): 135–155.
 15. Lee, Sook-Jung in Chae Young-Gil. 2007. Children's Internet Use in a Family Context: Influence on Family Relationships and Parental Mediation. *CyberPsychology & Behavior* 10 (5): 640–644.
 16. Lee, Sook-Jung. 2013. Parental restrictive mediation of children's internet use: Effective for what and for whom? *New Media Society* 15 (4): 466–481.
 17. Livingstone, Sonia. 2005. Mediating the public/private boundary home: Children's use of the internet for privacy and participation. *Journal of Media Practice* 6 (1): 41–51.

18. --- in Bober Magdalena. 2006. Regulating the Internet at home: Contrasting the perspectives of children and parents. V *Digital generations: children, young people and new media*, ur. David Buckingham in Rebekah Willett, 93–113. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

19. Livingstone, Sonia. 2007. Strategies of parental regulation in the media-rich home. *Computers in Human Behavior* 23 (2): 920–941.

20. --- in Helsper Ellen. 2008. Parental mediation and children's Internet use. *Journal of broadcasting & electronic media* 52 (4): 581–599.

21. Livingstone, Sonia, Leslie Haddon, Jane Vincent, Giovanna Mascheroni in Kjartan Ólafsson. 2014. *Net Children Go Mobile: The UK Report*. London: London School of Economics and Political Science. Dostopno prek: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/NCGMUKReportfinal.pdf> (06. september 2015).

22. Lobe, Bojana, Katia Segris in Liza Tsaliki. 2009. The role of parental mediation in explaining cross-national experiences of risk. V *Kids Online: Opportunities and risks for children*, ur. Sonia Livingstone in Leslie Haddon, 173–186. Bristol: The Policy Press.

23. Lobe, Bojana in Sandra Muha. 2011. *Tveganje in varnost otrok na internetu: Slovensko poročilo*. LSE, London: EU Kids Online. Dostopno prek: [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/National%20reports/SlovenianReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/National%20reports/SlovenianReport.pdf) (12. avgust 2015).

24. Mesch, S. Gustavo. 2006. Family Relations and the Internet: Exploring a Family Boundaries Approach. *The Journal of Family Communication* 6 (2): 119–138.

25. --- 2009. Parental mediation, online activities, and cyberbullying. *CyberPsychology & Behaviour* 12 (4): 387–93.
26. Oblak, Tanja. 2009. Družinska (ne)harmonija ob računalniških zaslonih. *Družboslovne razprave* 25 (61): 41–58.
27. --- 2011. Mladost na ekranu: digitalizacija vsakdana in mladostniška računalniška kultura. *Šolsko polje* 22 (3/4): 19–40.
28. --- in Metka Kuhar. 2014. Everyday and family contexts of youth computer cultures: the case of Slovenia. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije*, Series historia et sociologia 24 (1): 129–142.
29. Oswell, David. 2008. Media and Communications Regulation and Child Protection: An Overview of the Field. V *International Handbook of Children, Media and Culture*, ur. Drotner Kirsten in Sonia Livingstone, 469–486. London: Sage.
30. Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek, ur. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
31. Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Ule, Mirjana 2008. *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Založba FDV.
33. Rosen, Larry D. 2007. *Me, MySpace and I: Parenting the Net Generation*. New York: Palgrave Macmillan.
34. Statistični urad Republike Slovenije. 2015. *Podatkovni portal SI-STAT*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2974001S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/23_29_informa

cijska_druzba/10_IKT_gospodinjstva/04_29740_dostop_internet/&lang=2
(12. avgust 2015).

35. Valcke, Martin, S. Bonte, Bram De Wever in Isabel Rots. 2010. Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education* 55 (2): 454–464.
36. *Zakon o elektronskih komunikacijah (ZEKom-1)*. Ur. l. RS 109/2012. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=111442> (12. avgust 2015).

Priloge

Priloga A.1: Vodila za intervju s starši

Družina:

Datum:

Kraj:

Izobrazba in starost staršev: oče -

mati -

1. Kdaj je vaš otrok začel uporabljati internet, kako se je začelo? Primerjava splet vs TV?
2. Kje je pozicioniran računalnik, koliko naprav imate oz. kje vse lahko otrok dostopa do interneta?
3. Kakšno je vaše stališče o internetu, pozitivne in negativne lastnosti?
4. Se vam zdi internet nevaren, zakaj?
5. Ali veste kaj otrok počne na spletu, ga usmerjate, se pogovarjate?
6. Se vam zdi vse kar počne v redu... kateri vidiki?
7. Kakšna so pravila uporabe interneta? Obstajajo omejitve? Kako nadzirate otrokovo uporabo interneta?
8. Kako ste določili pravila uporabe interneta? Kako ste to skomunicirali z otrokom? Kakšen je bil otrokov odziv?
9. V kolikšni meri se vam zdi, da otrok upošteva ta pravila? Kako preverjate upoštevanje teh pravil?
10. Kaj se zgodi v primeru, da jih ne upošteva? Kako se odzovete na kršenje pravil?
11. Koliko vi sami uporabljate internet, v kakšne namene?
12. Kaj vi počnete, ko je otrok na internetu?
13. Kaj bi želeli, da otrok počne v prostem času, doma?

Priloga A.2: Vodila za intervju z otrokom

Družina št.:

Datum:

Starost:

1. Kdaj uporabljaš internet, koliko časa, kje?
2. Kje so starši, ko si ti na internetu?
3. Kaj počneš na internetu?
4. Se ti zdi internet varen/nevaren?
5. Se kdaj pogovarjate s starši, kaj se sme in kaj se ne sme početi na internetu?
6. Ali ti starši kdaj 'težijo' ko si na internetu?
7. Obstajajo kakšna pravila, dogovor s starši o uporabi interneta?
8. Te kdaj kaznujejo? Kdaj? Zakaj?
9. Ali starši uporabljajo internet? Kaj počnejo na internetu?
10. Se kdaj pogovarjate o internetu?